

ULKOASIAINVALIOKUNNAN LAUSUNTO 2/2001 vp

Valtioneuvoston selvitys valmistautumisesta Maailman kauppajärjestön WTO:n uuteen neuvottelukierrokseen (The Millenium Round)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 30 päivänä maaliskuuta 2001 lähettänyt ulkoasiainministeriön kirjeen 18.3.2001 asiassa E 15/1999 vp ulkoasiainvaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- ulkomaankauppaministeri Kimmo Sasi
- yksikön päällikkö Jorma Korhonen ja lähetystöneuvos Silja Ruokola, ulkoasiainministeriö
- johtaja Tapio Kytölä, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK
- ekonomisti Peter J. Boldt, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK

- johtaja Erik Forsman, Teollisuuden ja Työantajain Keskusliitto
- vt. kehityspoliittinen sihteeri Eeva Simola, Kehitysyhteistyön palvelukeskus (KEPA)
- Ville-Veikko Hirvelä, Kansalaisjärjestöjen WTO-kampanja.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut Palvelutyöntajat ry.

Viitetiedot

Valiokunta on aikaisemmin antanut asiasta kaksi lausuntoa (UaVL 6/1999 vp ja UaVL 9/1999 vp).

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Valtioneuvoston selvityksessä käydään läpi WTO:n Dohassa, Qatarissa pidettävän neljännen ministerikokouksen valmisteluja. Selvityksen mukaan Dohan kokouksessa pyritään päättämään uuden kauppaneuvottelukierroksen aloittamisesta.

Euroopan unionin tavoitteena on selvityksen mukaan saada Dohan kokouksessa aikaan päätös laajan neuvottelukierroksen aloittamisesta. Palvelukauppaa ja maataloutta koskevat neuvottelut ovat selvityksen mukaan jo alkaneet edelli-

sellä ns. Uruguayn kauppaneuvottelukierroksella tehtyjen päätösten perusteella.

Valtioneuvoston kanta

Selvitys ei sisällä valtioneuvoston kantaa. Asiantuntijakuulemisessa valtioneuvosto totesi edelleen kannattavansa laajan neuvottelukierroksen aloittamista Suomen EU-puheenjohtajakaudella hyväksyttyjä linjauksia vastaavasti.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Uuden neuvottelukierroksen valmistelu

Maailman kauppajärjestö WTO ei kolmannessa ministerikokouksessaan Seattlessa kyennyt sopimaan uuden neuvottelukierroksen aloittamisesta. Päätös kierroksen aloittamisesta Seattlessa kaatui ennen kaikkea merkittävien maiden ja maaryhmittymien, kuten Euroopan unionin, Yhdysvaltojen ja kehitysmaiden välisiin erimielisyyksiin neuvottelukierroksen asialistasta. Myös kansalaisjärjestöjen toiminta ja kansalaisliikettä oli Seattlen kokouksen yhteydessä voimakasta.

Euroopan unioni pyrkii edelleen, kuten Seattlen ministerikokouksen alla, laaja-alaisen ja kattavan neuvottelukierroksen käynnistämiseen. Viimeksi tämän vahvisti Tukholman Eurooppa-neuvosto todetessaan, että Euroopan yhteisö pyrkii jatkamaan aktiivista toimintaansa, jotta Dohan ministerikokouksessa päästäisiin yhteisymmärrykseen uuden kattavan neuvottelukierroksen aloittamisesta. Eurooppa-neuvosto toteasi, että uuden neuvottelukierroksen olisi oltava kaikkien WTO:n jäsenten ja erityisesti kehitysmaiden edun mukainen, ja sitä olisi valmisteltava avoimesti ja kokonaisvaltaisesti unohtamatta vuoropuhelua kansalaisyhteiskunnan kanssa. Valiokunta yhtyy tähän Eurooppa-neuvoston tavoitteeseen.

Valiokunta pitää uuden neuvottelukierroksen aloittamista kokonaisuus huomioon ottaen Suomen kannalta kannatettavana. Maailmantalouden nopeat muutokset sekä erityisesti rajat ylittävän tavaroiden ja palveluiden kaupan kasvu korostavat tarvetta sopia mahdollisimman laajasti sovellettavista yhteisistä pelisäännöistä. Suomi kykenee valiokunnan mielestä monenvälisen kauppajärjestelmän avulla ja osana Euroopan unionia vaikuttamaan paremmin myös omien kaupallisten etujensa ja muiden kansainvälisen kaupan järjestelmään liittyvien tavoitteiden saavuttamiseen. Suomen oma neuvotteluvoima ei yksin riittäisi merkittävien myönnytysten

saamiseen muilta jäseniltä neuvottelujen yhteydessä.

Maataloutta koskevat neuvottelut

Euroopan unionin kannalta maatalous nousee valiokunnan saaman selvityksen mukaan tärkeäksi neuvottelukysymykseksi seuraavalla neuvottelukierroksella. Maataloutta koskevat neuvottelut on aloitettu maaliskuussa 2000 edellisellä Uruguayn kierroksella tehtyjen päätösten perusteella, mutta niiden liittäminen keskeiseksi osaksi uutta neuvottelukierrosta lieenee välttämättömyydenä sen käynnistämiseksi. Maataloutta koskevien neuvottelujen avaamiseen vaikuttaa valiokunnan saaman selvityksen mukaan myös se, että vuonna 2003 päättyvät maataloustuen käsittelyä WTO:n eri sopimusten nojalla koskevat erityisjärjestelyt (esim. ns. "rauhanlauseke", *Peace Clause*). Tämän jälkeen esim. EU:n yhteiseen maatalouspolitiikkaan liittyvät kysymykset voisivat nykyistä laajemmin tulla esim. WTO:n sitovien riitojenratkaisumenettelyjen kohteeksi.

Euroopan unionin alueella tapahtuneet eläintauteihin liittyvät epidemiat ovat asettaneet maatalouden unionin alueella vaikeaan asemaan. Näiden kriisien selvittämiseen tarvittavat panostukset voivat olla vaikeasti yhteensovittavissa EU:hun ulkopuolelta kohdistuvien maatalouskaupan vapauttamiseen liittyvien paineiden kanssa. Valiokunta korostaa, että kestävä kehityksen mukaisen maatalouden harjoittaminen tulee olla mahdollista koko Euroopan unionin alueella, Suomi mukaan lukien, myös mahdollisen uuden neuvottelukierroksen jälkeen.

Valiokunta katsoo, että kauppaneuvotteluissa esillä ollut eurooppalaisen monivaikutteisen maatalouden malli, jossa otetaan huomioon mm. sellaiset seikat kuin ympäristön ja maiseman suojelu sekä elintarvikkeiden turvallisuus ja eläinten hyvinvointi, on turvattava neuvotteluissa. Valiokunta korostaa, että maille tulisi jättää oikeus kieltää sellaisten elintarvikkeiden tai tuotteiden maahantuonti, joiden terveysvaiku-

tuksia ei tunneta tai joiden on todettu olevan vaarallisia ihmisille.

Kehitysmaiden asema WTO:ssa

Valiokunta yhtyy niihin käsityksiin, joiden mukaan kehitysmaiden aseman parantamiselle maailmankaupan järjestelmässä on annettava keskeinen merkitys seuraavalla WTO:n neuvottelukierroksella. Neuvottelukierroksella on valiokunnan mielestä välttämätöntä päästä tulokseen, joka merkittävällä tavalla parantaa kehitysmaiden edellytyksiä osallistua omaa kestävä kehitystään edistävällä tavalla maailmankauppaan.

Markkinoiden avaaminen kehitysmaiden tuotteiden tuonnille edellyttää merkittävien myönnytysten antamista teollistuneilta mailta. EU:n "Kaikki paitsi aseet" -aloite, jonka hyväksymisellä tuonti vähiten kehittyneistä ns. LDC-maista EU:n alueelle avataan, tosin sokeria, riisiä ja banaaneja koskevin pitkäaikoin siirtymäajoin, on valiokunnan mielestä hyvä alku. Muut merkittävät kauppakumppanit olisi saatava tähän kehitykseen mukaan, jotta neuvottelukierroksella kyettäisiin saamaan köyhimpien kehitysmaiden markkinoillepääsyn osalta läpimurto.

WTO:n neuvottelujärjestelmä ja itse säännösto ovat hyvin monimutkaisia ja edellyttävät jäsenmaiden hallinnoilta jatkuvaa syvällistä paneutumista järjestelmän seuraamiseen ja osallistumista neuvotteluihin omien etujensa turvaamiseksi. Valiokunta pitää tärkeänä, että kehitysmaiden mahdollisuuksia osallistua kattavasti ja tuloksellisesti WTO:n toimintaan pyritään mahdollisimman pian ja osana mahdollista neuvottelukierrosta oleellisesti parantamaan. Eräs malli voisi olla teollisuusmaiden taloudellinen tuki, joka mahdollistaisi kehitysmaiden pysyvien neuvottelijoiden lisäämisen WTO:ssa. Valiokunta panee tyytyväisenä merkille, että valiokunnan lausunnossa UaVL 9/1999 vp esille otettu kehitysmaalle tarkoitettu WTO-lakiapukeskus on osaksi Suomen myötävaikutuksella saatu toimimaan.

Uusien kysymysten ottaminen neuvotteluaiheiksi

Euroopan unioni on pyrkinyt osana pyrkimystä laaja-alaiseen neuvottelukierrokseen saamaan mm. työelämän perusnormit (*core labour rights*) ja ympäristökysymykset nykyistä laajemmin Maailman kauppajärjestön asialistalle. Valiokunta kannattaa edelleen tätä pyrkimystä.

Kehitysmaiden taholta näihin kysymyksiin suhtaudutaan varauksellisesti, koska ne katsovat kysymysten ottamisen käsiteltäväksi WTO:ssa mahdollistavan sen, että teollistuneet maat protektionistisesti suojaisivat omia kaupallisia etujaan. Valiokunta katsoo, että neuvottelukierroksen valmisteluissa tulisi pyrkiä vakuuttamaan kehitysmaat siitä, että näiden kysymysten käsittely WTO:n piirissä ei johtaisi protektionismiin, vaan kaikkia osapuolia hyödyttävään kaupan vapauttamiseen yhteisesti sovittavilla sosiaalisen ja ympäristön kehityksen kannalta kestäväillä pelisäännöillä.

Yhä tärkeämpi kysymys on valiokunnan mielestä Maailman kauppajärjestön kehityksen myötä sen sääntöjen sekä muiden kansainvälisten sopimusjärjestelyjen välinen suhde. On tärkeää, että WTO:n sopimusjärjestelyjä vapaakaupan edistämiseksi ei voida käyttää perusteluna muiden jo olemassaolevien kansainvälisten sopimusten heikentämiselle.

Valiokunta pitää tärkeänä, että Maailman kauppajärjestön toiminnan kehittämisessä kiinnitetään enenevässä määrin huomiota sen sääntöjen yhteensopivuuteen muiden kansainvälisten sopimusjärjestelmien, kuten ympäristösopimusten sekä työelämän normeja koskevien sopimusten kanssa. Valiokunta katsoo myös, että Maailman kauppajärjestön tulee pyrkiä läheisempään yhteistyöhön näitä asioita käsittelevien kansainvälisten järjestöjen, kuten Kansainvälisen työjärjestö ILO:n kanssa, ja siten ehkäisemään jo ennalta mahdollisimman pitkälle eri sopimusjärjestelmien välisten ristiriitojen synty. Valiokunta kannattaa, että Suomen hallitus pyrkii siihen, että WTO:n yleisneuvosto antaisi toimeksiannon WTO:n kestävä kehityksen tavoiteohjelman laatimiseksi.

EU:n yhteisen kauppapolitiikan rajausten huomioon ottaminen neuvotteluissa

Yhteinen kauppapolitiikka on merkittävimpiä Euroopan unionin toimivaltuuksista, ja yhteisön toimielimistä komissiolla on perustamisesta lähtien ollut keskeinen rooli sen valmistelussa.

Nizzan sopimuksella täsmennettiin EY:n yhteisen kauppapolitiikan rajoja suhteessa julkisiin palveluihin, kuten opetuspalveluihin sekä sosiaali- ja terveyspalveluihin. Näiden palveluiden kauppaan liittyvien kansainvälisten sopimusten todetaan 133 artiklan 6 kappaleessa kuuluvan yhteisön ja jäsenvaltioiden jaettuun toimivaltaan. Valiokunta pitää erityisen tärkeänä, että julkisia palveluita koskevista rajauksista pidetään Euroopan unionin taholta kiinni neuvotteluissa eikä näiden palveluiden kauppaa avata osana WTO:n sopimusjärjestelmää jäsenmaiden julkisten palvelujen tarjontaa ja sen periaatteita vaarantavalla tavalla.

Julkiset hankinnat

Osa WTO:n jäsenistä on sitoutunut julkisia hankintoja koskeviin yhteisiin sääntöihin erityisen julkisia hankintoja koskevan monenkeskisen ns. plurilateraalisen sopimuksen puitteissa. Valiokunta katsoo, että mahdollisissa tätä sopimusta koskevissa neuvotteluissa on tarpeen kiinnittää huomiota myös ihmisoikeuksia sekä sosiaalisia ja ympäristökysymyksiä koskeviin näkökohtiin.

Neuvottelukierroksen ja WTO:n toiminnan avoimuus sekä eduskunnan kuuleminen

Maailman kauppajärjestöön liittyvien kysymysten kuuleminen merkittävältä osin Euroopan yhteisön toimivaltaan sekä WTO:n sääntöjen laajat vaikutukset useimmilla yhteiskunnan aloilla asettavat valiokunnan mielestä erityisiä vaati-

muksia neuvottelujen valmistelulle sekä Suomen että EU:n taholta.

Valiokunta korostaa, että valtioneuvoston on noudatettava mahdollisimman suurta avoimuutta neuvottelujen valmistelussa ja myös niiden käymisessä suhteessa kansalaisyhteiskuntaan ja eri etujärjestöihin. WTO:n toiminnan avoimuutta korostavia pyrkimyksiä sekä kansalaisyhteiskunnan että esimerkiksi jäsenvaltioiden kansanedustuslaitosten suuntaan on valiokunnan mielestä tuettava Suomen taholta voimakkaasti. Valiokunta tukee pyrkimyksiä etsiä uusia keinoja, joilla kansalaisyhteiskunta kyettäisiin mielekkäällä tavalla kytkemään WTO:ta koskeviin neuvotteluihin ja yleisemmin WTO:n toimintaan.

Suhteessa eduskuntaan on valiokunnan mielestä noudatettava tinkimättä perustuslain 8 luvun säännöksiä eduskunnan osallistumisesta Euroopan unionissa valmisteltavien asioiden valmisteluun. Merkittävä osa neuvottelujen kohteena olevista asioista olisi ennen Suomen EU-jäsenyyttä kuulunut eduskunnan lainsäädäntövallan piiriin, mikä korostaa eduskunnan tarvetta osallistua tiiviisti mahdollisen neuvottelukierroksen valmisteluun sekä itse neuvottelujen ja niistä päättävän ministerikokouksen seuraamiseen.

Lausunto

Lausuntonaan ulkoasiainvaliokunta kunnioittavasti ilmoittaa,

että valiokunta yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan, ja

että valiokunta edellyttää valtioneuvoston toimittavan eduskunnalle säännöllisesti Suomen ja EU:n kantoja mahdollisen seuraavan Maailman kauppajärjestön neuvottelukierroksen valmistelussa sisältävät selvitykset.

Helsingissä 3 päivänä toukokuuta 2001

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Liisa Jaakonsaari /sd	Outi Ojala /vas
vpj.	Henrik Lax /r	Kalevi Olin /sd
jäs.	Ulla Anttila /vihr	Sirpa Pietikäinen /kok
	Antti Kalliomäki /sd	Mirja Ryyänen /kesk
	Bjarne Kallis /skl (osittain)	Hannu Takkula /kesk
	Ilkka Kanerva /kok	Martti Tiuri /kok
	Antero Kekkonen /sd	Ben Zyskowitz /kok
	Kimmo Kiljunen /sd	vjäs. Esko-Juhani Tennilä /vas.
	Juha Korkea-aho /kesk	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Antti Pelttari.